

Ця новела, на наш погляд, також повинна була бути розповсюджена і на повноваження слідчих, зокрема, на ситуації розслідування злочинів вчинених групою осіб, організованою групою, злочинною організацією.

Однчасне надання одній посадовій особі повноважень слідчого та прав оперативних підрозділів в історії мало місце і не один раз. Остання спроба була після сімнадцятого року але таке поєднання, як показала практика, не витримувало випробувань часом.

У сьогоднішніх умовах – цю цікаву новелу можливо було реалізувати але при певних умовах, зокрема: при мінімальному навантаженні детектива – одна оперативно-розшукова справа плюс одне кримінальне провадження.

Якщо детективам одночасно прийдеться розкривати та розслідувати підслідні їм діяння декількох суб'єктів, груп, яке не важко спрогнозувати буде протікати у жорсткій протидії з боку підозрюваних та їх зв'язків, то в сьогоднішніх політичних умовах з надвисокими вимогами до якості досудового розслідування стосовно номенклатурних підслідних суб'єктів, виникнуть ситуації високої професійної напруги, психологічних перегрузок та ризиків. Однчасне виконання функцій слідчого і оперативного уповноваженого у таких умовах, на наш погляд, може викликати розпорошеність цілей, напрямків діяльності.

І в кінцевому підсумку зазначимо, що для виконання подвійних повноважень для детективів Національного антикорупційного бюро України необхідне негайне криміналістичне забезпечення, зокрема: кадрове, технічне, тактичне, методичне тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 47, ст. 2051.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лютого 2015 року № 198-VII.

С.С. Бичкова,

*доктор юридичних наук, професор,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

У нашій державі вже кілька років поспіль постійно в різних колах (і в засобах масової інформації, і в наукових публікаціях, і на засіданнях органів законодавчої та виконавчої влади тощо) йде мова про необхідність проведення судової реформи. При цьому задля забезпечення і здійснення такої реформи приймаються нові законодавчі акти, вносяться зміни до наявних нормативно-правових актів. І після набрання ними чинності знову піднімаються гасла із закликами оптимізації законодавства України.

На сьогодні останнім кроком у відповідному напрямку стало прийняття 12 лютого 2015 р. Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд».

При обґрунтуванні необхідності прийняття відповідного законопроекту його розробники підкресливали, що ключовим завданням держави у сфері правосуддя є проведення судової реформи. Результатом її проведення має стати забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів в судовому порядку, практична реалізація права на справедливий суд [1].

Дійсно, при намаганні України наблизитися до європейського співтовариства наша держава має виконувати взяті на себе зобов'язання. Насамперед, це стосується забезпечення права на справедливий суд, проголошеного в ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р.).

Знову-таки, повертаючись до пояснювальної записки до проекту Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», слід підкреслити, що засадами державної політики щодо права на справедливий суд, вважають його розробники, мають стати, зокрема, юридична визначеність і однаковість судової практики [1]. Тобто, звідси випливає, що саме такі чинники забезпечують право на справедливий суд.

В. В. Комаров відстоює позицію, відповідно до якої єдиним універсальним стандартом справедливого судочинства, необхідного для забезпечення захисту прав і свобод, які гарантуються кожною демократичною правовою державою, є доступність правосуддя [2, с. 25].

Зважаючи на встановлені обсяги цієї наукової розвідки, не будемо вдаватися до полеміки з приводу змісту права на справедливий суд і засобів його забезпечення. Зупинімось лише на одній із новел вищезгаданого Закону, яка пов'язана з підставами перегляду рішень Верховним Судом України.

Свого часу Венеціанська комісія та Дирекція з технічного співробітництва Генерального Директорату з прав людини та правових питань Ради Європи у Висновку до Закону України «Про судочину і статус суддів» № 588/2010 від 18 жовтня 2010 р., підкреслила, що «компетенція Верховного Суду стосується лише питань матеріального права. Не зовсім зрозуміло, навіщо відмовляти Верховному Суду у повноваженнях стосовно процесуального права, особливо, якщо найбільше питання справедливого судочинства (ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини) стосується саме процесуальних питань» (пп. 24 і 29) [3, с. 52].

На необхідності розширення повноважень Верховного Суду України наполягало й багато вітчизняних правників і громадських діячів. Зокрема, на погляд М. І. Козюбри, норми процесуального права не меншою, якщо не більшою, мірою наражаються на неоднакове застосування, ніж норми матеріального права. Переконливим підтвердженням цьому є практика Європейського суду з прав людини у справах, відповідачем в яких виступає Україна. Переважна більшість скарг від громадян України на порушення останньою Європейської конвенції з прав людини задовольняється судом саме з мотивів порушення українськими судами права на справедливу (або, як її часто іменують «належну») процедуру, передбачену ст. 6 Конвенції [4, с. 22].

Більшість із прибічників такої позиції вважали, що Верховному Суду України слід надати повноваження переглядати судові рішення у будь-якому разі неоднакового застосування норм процесуального права. Проте О. І. Попов наполягав на встановленні застереження: у випадку встановлення неоднаковості застосування норм процесуального права може використовуватись виключно практика Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ як касаційної інстанції у цивільному судочинстві, а не усіх трьох касаційних установ (Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду, Вищого адміністративного суду) як це має місце при перегляді судового рішення з підстави неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції норм матеріального права [5, с. 43, 59–60]. Про можливість наділення Верховного Суду України обмеженими повноваженнями щодо перегляду судових рішень з підстави неоднакового застосування норм процесуального права вели мову А. С. Олійник та Л. В. Козловська. При цьому вони вважали за необхідне встановити повноваження з перегляду у питаннях юрисдикції, а також тих, які пов'язані з доступом особи до суду, реалізацією принципів цивільного судочинства [6, с. 170–171].

Законодавець дослухався до висловлених поглядів і вніс відповідні зміни до ЦПК України, встановивши і умови звернення до Верховного Суду України з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права. Таким чином, відповідно до зміненого процесуального законодавства України, заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана, серед іншого, з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права – при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності або встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ (п. 2 ч. 1 ст. 355 ЦПК України).

Таким чином, заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права за таких умов у сукупності:

- 1) відповідне судові рішення було об'єктом оскарження в суді касаційної інстанції;
- 2) судом касаційної інстанції при розгляді двох або більше справ неоднаково застосована одна й та сама норма процесуального права;

3) перед Верховним Судом України ставиться питання про оскарження одного з таких судових рішень:

- яке перешкоджає подальшому провадженню у справі;
- яке ухвалене (постановлене) з порушенням правил підсудності;
- яке ухвалене (постановлене) з порушенням встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ.

Однак слід застосовувати відповідну норму з урахуванням того, що постановлення касаційною інстанцією ухвали про скасування судового рішення (у тому числі і того, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі) судів нижчих інстанцій із передачею справи (питання) на новий розгляд чи для продовження розгляду не означає остаточного вирішення спору (питання) у справі й застосування норм процесуального права, тому відповідні ухвали не можуть бути предметом перегляду в порядку, передбаченому гл. 3 розділу V ЦПК України, і на них не може здійснюватися посилення на підтвердження підстави, встановленої п. 2 ч. 1 ст. 355 ЦПК України.

В окресленому контексті потрібно акцентувати увагу на двох моментах.

По-перше, викликає заперечення встановлена законом можливість «оскарження» судового рішення суду касаційної інстанції. Адже у такому разі ми повертаємося до так званої подвійної чи повторної касації, що суперечитиме міжнародним стандартам правосуддя, від чого, до речі, український законодавець відмовився ще у 2010 р.

Як слушно зауважив В. І. Татьков, «повторна, після вищих судів, перевірка рішень ВС як касаційною інстанцією не може бути виправданою з точки зору забезпечення права на справедливий розгляд справи впродовж розумного строку». Та й наявність двох касаційних інстанцій «не відповідає засадам правової визначеності». Він також наголосив, що Верховний Суд України повинен бути тим судовим органом, який визначатиме загальну практику судочинства, забезпечуватиме однакове застосування всіма судами законодавства, що регламентує їх діяльність. Адже саме єдність судової практики, на його думку, «гарантуватиме передбачуваність змісту правових норм, які застосовуються судами в їх діяльності, а також стабільність і прогнозованість судових рішень» [7].

І по-друге. В аналізованій нормі визначено як умову перегляду рішення Верховним Судом України ухвалення (постановлення) судового рішення з порушенням правил підсудності. Проте про порушення правил підсудності мова може йти лише на етапі відкриття провадження у справі (ст. 115 ЦПК України) або після відкриття провадження у справі, але до початку судового розгляду (п. 2 ч. 1 ст. 116 ЦПК України). Опісля початку судового розгляду (на чому у ч. 4 ст. 116 ЦПК України окремо наголошується) забороняється передавати до іншого суду справу за винятком випадків, встановлених ЦПК України. Тобто, з огляду на ці норми, можна визначити, що законодавець «довіряє» всім судам однієї ланки однаковою мірою, і не потрібно затягувати вирішення питання про захист порушених, невизнаних чи оспорених прав, свобод та інтересів з формальних міркувань, оскільки це не впливає на законність та обґрунтованість судового рішення. Тим більше можливість оскарження рішення з посиланням на порушення правил підсудності може спонукати осіб, які беруть участь у справі, до зловживання своїми процесуальними правами саме для затягування остаточного вирішення спору.

Звідси виникає запитання: навіщо дозволяти розглядати справу, провадження в якій відкрито з порушенням правил підсудності, переглядати рішення, ухвалене по ній, в судах апеляційної і касаційної інстанцій, а потім мати підставу для звернення до Верховного Суду України? Адже у цьому немає логіки. Крім того, таким чином порушується право на розгляд справи упродовж розумного строку (ст. 6 Конвенції), не говорячи уже про економію коштів. Необхідно пам'ятати й про те, що не може бути скасоване правильне по суті і справедливе рішення з одних лише формальних міркувань (ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 337 ЦПК України).

Зважаючи на викладене, слід замінити у п. 2 ч. 1 ст. 355 ЦПК України зворот «при оскарженні судового рішення» на фразу «щодо судового рішення» і виключити словосполучення «правил підсудності або». У такому разі будуть «зняті» всі запитання і з приводу однозначності розуміння законодавчого положення про можливість оскарження рішення у Верховному Суді України (у нього залишиться саме функція перегляду судових рішень у встановлених в законі випадках), і щодо нелогічності побудови ЦПК України з приводу порушення правил підсудності.

У цілому – час покаже, чи було доцільним введення такої підстави для перегляду судових рішень Верховним Судом України, як неоднакове застосування норм процесуального права, чи не буде це додатково затягувати процес захисту порушених, невизнаних чи оспорених прав, свобод та

інтересів, а також чи потрібно буде розширити умови застосування такої підстави іншими видами судових рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53217.
2. Комаров В. Цивільний процес у глобальному контексті / В. Комаров // Право України. – 2011. – № 10. – С. 22–44.
3. Судова реформа в Україні: поточні результати та найближчі перспективи (інформаційно-аналітичний огляд) // Судова реформа в Україні: поточні результати та найближчі перспективи : Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії на тему «Судова реформа 2010 р.: чи наближає вона правосуддя в Україні до європейських норм і стандартів?» (4 квітня 2013 р.) / Центр Разумкова. – К., 2013. – С. 3–95.
4. Козюбра М. Система судів України та місце в ній Верховного Суду України: стан та перспективи реформування / М. Козюбра // Право України. – 2012. – № 11–12. – С. 15–28.
5. Попов О. І. Перегляд судових рішень у цивільних справах Верховним Судом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. І. Попов. – Х., 2014. – 253 арк.
6. Уніфікація і диференціація процедур цивільного, господарського та адміністративного судочинства : [моногр.] / [Бичкова С. С., Бобрик В. І., Проценко В. В. та ін.] ; за заг. ред. В. І. Бобрика. – К. : НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. – 202 с.
7. Колішний В. Місце визначає роль / В. Колішний // Закон і Бізнес. – 21.04–27.04.2013. – № 16 (1106) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/15667-verhovnomu_sudu_poobicyali_dodati_procesualnih_povnovazhen.html.

Є.О. Близнюк,

*студент Економіко-правового коледжу
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

*Керівник: кандидат юридичних наук,
Я.О. Тицька*

ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ УКЛАДЕННЯ БРЕСТСЬКОЇ МИРНОЇ УГОДИ МІЖ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ ТА ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ ЧЕТВЕРНОГО СОЮЗУ

В умовах сучасного українського державотворення особливої актуальності набувають дослідження історичного досвіду розбудови української державності та визнання її рівноправним суб'єктом міжнародного права. З огляду на це дослідження подій, що відбувалися з 1917 по 1918 рр. становлять особливий інтерес для вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Юридичні наслідки укладення Брестської мирної угоди та уведення на територію України військ держав Четверного союзу досліджено у працях П. П. Музиченка, І. Я. Терлюка, О. Л. Копиленка, А. В. Макаруча, М. С. Грушевського та ін. Це дослідження є спробою системного осмислення одного з найбільш спірних договорів в історії України.

Боротьба власного державотворення української держави проходила в надзвичайно складних умовах. Як орган державно-політичної репрезентації інтересів українського народу Центральна Рада була легітимована через скликання Всеукраїнського Національного Конгресу (квітень 1917 р.). У ньому взяли участь 1500 представників від усіх політичних партій, громадських організацій, товариств, преставників всіх соціальних верств з усіх губерній. Делегати Конгресу юридично визначили роль і функції Української Центральної Ради [1, с. 316].

Спочатку Українській Центральній Раді доводилося вести вперту боротьбу із місцевими органами Тимчасового уряду. Уже 20 листопада 1917 р. III Універсалом Центральна Рада проголосила утворення Української Народної Республіки у складі Російської Республіки